

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

FRAMMÅT

Tidskrift
utgifven af
Göteborgs Kvinliga Diskussionsförening.

N:o 10.

1887.

2:dra årg.

Innehållsförteckning:

Robinson: Äktenskapsfrågan. Några diskussionsbidrag. II.....	Sid. 153.
Ragnvald Ulfsson: Brutna toner. (Poem.).....	” 154.
A. F. Åkerberg: Materialism och teosofi.	” 155.
Ellen Key: Literatur.	” 160.
Allan F.: En förening.	” 162.
När och Fjärran	” 164.

Distribueras af
WETTERGREN & KERBER, GÖTEBORG.

WALD. ZACHRISSONS BOKTRYCKERI.

Wettergren & Kerber

LAGER

af såväl de mest eleganta som billigaste

Manufaktur-, Mode- och Hvitvaror,
Sybehörs- och Garnérartiklar, Dame- och Barnhattar, Barnkläder,
Tricotvaror, Bijouterier och Galanteri-varor m. m. m. hos

L. KAISER & Co.

Kyrkogatan 36.

Korsgatan 12.

Filial:

43. Södra Hamngatan 43.

J. A. Wettergren & Co.,

GÖTEBORG,

rekommendera sitt stora, rikt sorterade lager af engelska, franska
och tyska Mode- och Manufakturvaror såsom

Klädningsstyger,

svårta och kulörta **Sidentyger, Möbel- och Gardintyger,**
Sorgtyger i alla moderna genres, äfven äkta fransk **Svart Merinos,**
af erkänt bästa fabrikat till dagens lägsta priser.

☛ Profver sändas på begäran till landsorten franko. ☛

Kappmagasinet

erbjuder under hela året det största och rikhaltigaste urval af det nyaste i

Jaquetter, Paletåer, Dolmaner och Regnkappor,
allt till de billigaste priser i förhållande till varornas godhet.

J. A. Wettergren & Co.

I. SCHUBACKS

FRUKTHANDEL,

32 Kungsgatan 32.

Filial: Södra Långgatan 18.

Allm. telefon 471.

Rekommenderar till benägen hägkomst allt, hvad till affären hörer i parti
och minut till billigaste priser.

Obs! Order från landsorten expedieras prompt mot efterkraf eller då
kontant remissa insändes.

FRAMÅT

» TIDSKRIFT »

UTGIFVEN AF

GÖTEBORGS KVINLIGA DISKUSSIONS-FÖRENING.

Döm ingen ohörd.

Fri talan.

Genom skäl och motskäl bildas öfvertygelser.

N:r 10.

Ansvarig utgifvare och
redaktör
Alma Åkermark.

15 Maj.

Pris: Kr 3,50 pr år.
Andra årgången.

1887.

Äktenskapsfrågan.

Några diskussionsbidrag

af

Robinson.

II.

Om människor finnas, för hvilka celibatet icke är tungt att bära, och äfven det påståendet har några gånger förekommit i skrift under sistförflutna månader; då äro dessa undantagsmenniskor, helt enkelt, så väl lottrade gent emot nutida svårigheter för äktenskaps ingående, att de vid våra försök till frågans lösning kunna lemnas utan afseende.

För alla andra må väl gälla, att i samma mån de hafva sina anlag åt det vanligaste, motsatta hållet, i samma mån medför försakelsen af att icke låta ifrågavarande anlag komma till hel utveckling eller fullständigt förverkligande en smärta, en minskning af lif. Och låtom oss strax söka komma öfverens om, att detta icke kan vara något i och för sig önskvärdt.

Enda sättet att förvissa sig derom är att taga frågan från den allra allvarsammaste sidan. Men det sättet är ock ett ofelbart. Ty etiken, så väl den något äldre, spiritualistiska, som nuvarande tids fysiologiskt och psykologiskt vidgade etik, stämplar askesen

— när den göres till sitt eget mål — som djefvulsdyrkan, vare sig af finare eller gröfre art.

Nästän hvarje folks utvecklingsgång har företett skeden, då själfplågeriet varit omgifvet i allmänna föreställningen af en viss helighetens strålgans (se profven vid uppfostran till krigsman bland spartanerna, hos de gamla nordborna, inom några af de färgade, ännu halfvilda folken m. m.; se Europas munkar och nunnor, Österns fakirer o. s. v.)

Mycket häraf, kanske alltsammans, torde från början hafva tett sig sansadt och varit förklarligt, haft pedagogiska syften, tillvunnit sig förtroende blott som medel. Snart stelnade det dock till menniskolifvets högsta mål. Man tänkte sig gudomen med förkärlek se menniskan begå våld mot sig själf.

Inför ett mer utveckladt etiskt medvetande bortfaller denna vidskepelse. Att försaka för försakelsens skull kommer att betraktas som, hvad det verkligen är, en åter-

stod af djefvulsdyrkan. Ännu finnes sådan qvar, äfven inom de mest odlade folkens med bildningsmedel rikast gynnade samhällsklasser.

Dock pågår öfverallt numera en afgörande etisk förändring. Det är symptom deraf, som vi dagligen bevittna i de sociala meningsstriderna.

Namnet på det parti, man tillhör, afgör icke ens egen ställning i mensklighetens arbete. Hvar helst man sträfvar, så arbetar man reaktionärt i den mån man arbetar, vare sig på utplånandet af mensklig aktning för sjelftukt och försakelse såsom oumbärliga *medel* vid all vår utveckling eller på upphöjandet af sjelfva försakelsen såsom något slags *mål*. Och hvar helst man sträfvar, så är man progressist i den mån, som man arbetar för framkallandet af verkligt naturliga förhållanden af öfver- och underordning i dessa svårhandterliga ting. Men, strängt taget, finnes väl då ingen så absolutistisk, att han är i *allt* sitt arbete reaktionär, och ingen, som så väl fattat etikens relativitetsbegrepp och förmår så vist tillämpa dem, att *hela* hans sociala arbete blir progressivt. Det är likvisst önskvärdt, nyttigt, rätt och möjligt att emellanåt granska sin allmänna riktning genom att lägga den, jmförande, bredvid etikens mest elementära lagar. Och ögonblicket för en sådan jmförelse är, synes mig, nu inne för oss litet hvar. Meningskriget hetta antyder det.

Menniskans — och äfven djurets — första etiska rörelse är den att för en mera aflägsen och större förmån frångå en närliggande mindre.

Menniskans — och äfven djurets — nästa etiska rörelse är att till undvikande af annans skada uppgifva egen fördel.

Med dessa två enkla grundlagar för etisk rörelseförmåga skulle ej vara svårt att rita upp hela stommen af moraliskt utrustade varelsers förhållanden till sig sjelfva och hvarandra; och en hvar tänkande människa kunde sedan lätt nog för egen räkning fylla stommen med sin lefvande erfarenhets kött och blod. Ingen lär väl vara så oförmögen af tanke, att han icke åtminstone för *andras* räkning, eller när det gäller hela samhället inser, huru som all social utveckling, all enskild framgång, all förbättrad ställning med nödvändighet förutsätter någon användning af dessa två lagar. Jag vill därför icke anlita utrymmet för något ordande om deras alldagliga tillämplighet på arbete, hushållning

med arbetslön och arbetskrafter, ömsesidiga uppgörelser af tusen slag m. m. m. m. Jag vill endast påminna läsaren om, att dessa två, allt jemt oumbärliga lagar aldrig kunnat till att börja med tillämpas af vår sjelfviska varelse i något enda fall utan ett visst sjelfplågeri. Vidare, att deras tillämpning ej kunnat småningom förvandlas till en smärtfri och sund vana, utan någon verklig, fastän sakta aftagande serie af askes: * att således askesen såsom *medel* är ett aldeles naturligt och oumbärligt tillbehör till socialt mensklig utveckling.

För denna gång har jag endast att tillägga, det jag åtminstone för min del har anledning tro just särskildt celibatet medföra sådana försakelser för den till äktenskap lämpliga människan, hvilka äro *bland de svåraste af alla försakelser att uthärda*. Tillika är jag dock viss på, att omtanken för samfundslifvets framtida helsa och lycka *ännu* måste kräfva mycken sådan askes. Ett ekonomiskt halfutveckladt och missriktadt tillstånd, ekonomiska och många andra fördomar borga därför. Hjelp behöfs snart. Men mot hittills föreslagna hjälpmedel resa sig otaliga invändningar.

Brutna toner.

Han var blott en ringa yngling
och ägde ej gods och gull,
hans enda skatt, det var lyran,
af skiftande toner full . . .

Han sjöng om lifvet, som lekte
och log uti rosenrödt,
och tolkade alla tankar
hans ynglingahjärta födt.

Än lade ett stilla svärmod
på strängarne vek sordin,
och hvarje ton blef eterisk
och svärmande, skär och fin;

* Att lära sig arbeta är redan en mycket tydlig sådan.

Än brusade fram i rytmer
hans lågande, friska mod,
och våldsamt det sjöd och jäste
hans lifsvarma, unga blod . . .

På allt det vrånga och mörka
han ville en gång ha slut,
till brusande, starkt crescendo
hans hjärtesång svälde ut.

Men ingen, ingen i världen
den unge sin kärlek bjöd —
och dystert det blef hans sinne,
allt svagare sången ljud . . .

Den skälde i brutna toner,
lik hemlöse fogelns skri,
ty människors kyla upplöst
dess lekande harmoni.

Ragnvald Ulfsson.

Materialism och teosofi.

»Mikael och hans englar stridde mot
Draken, och Draken stridde och hans
englar».

Uppenbar. 12 kap. v. 7.

»Nå, hvad säger du om den stora tilldragelsen? Vulkanen har brutit ut, allt står i lågor!» sade den åttioårige Göthe till en vän, som kom till honom omedelbart efter budskapet om Julirevolutionens utbrott. Vännen svarade, att under förhandenvarande förhållanden i Frankrike och med en sådan ministère var hvad som nu inträffat alldeles hvad man kunnat vänta. »Vi tyckas icke förstå hvarandra; jag talar alls icke om de der varelserna utan om någonting helt annat», sade Göthe. Hvad som i detta ögonblick upptog den gamle skaldens tankar var icke den parisiska folkresningen, som förjagat den äldre grenen af Bourbonerna, utan en i hans ögon vida viktigare strid mellan tvänne stora naturforskare vid ett möte af Franska Vetenskapsakademien. Geoffroy Saint Hilaire försvarede der mot Cuvier på ett lysande sätt sin på embryologiska forskningar stödda lära om de organiska arternas föränderlighet och utveck-

lingsförmåga, om deras härstamning från några få grundformer samt om enheten i samtliga organismers »byggnadsplan», en lära, som sedermera — genom Darwin och hans efterföljare fullständigare genomförd — skulle leda till en revolution i föreställningssätt och verldsåskådning af mera djupt ingripande betydelse än några samtida politiska omhävlingar.

Om Göthe lefde i våra dagar, skulle han säkerligen såsom nutidens största tilldragelse betrakta icke grundläggandet af det nya tyska kejsardömet eller någon af de senare politiska händelserna, utan fastmera utvecklingslärans nyaste framsteg, det vetenskapliga konstaterandet af det dolda själslifvets fakta, framdragandet i ljuset af de i människans väsende ännu slumrande och bundna krafter, hvilka lika säkert peka hän på hvad framtidsmänniskan skall blifva, som de förvandlingar, embryot undergår, visa tillbaka på föregående, lägre stadier.

Om detta sätt att uppskatta samtida tilldragelsers vikt och betydelse har något skäl för sig — och att så är, kan svårligen förnekas — måste vi såsom händelsen för dagen här i Sverige beteckna icke tullstriden och riksdagens upplösning, utan framställandet för första gången inför en svensk publik af den nyaste psykiska forskningens resultat och dermed i samband stående rörelser i nutiden — med ett ord: *Carl von Bergens föreläsningar om »själslifvet i ny belysning», om »spiritismen i våra dagar» och om »visdomens religion eller den nya teosofien».*

* * *

I den förstnämnda af dessa tre serier redogjorde föreläsaren för de många olika fenomenen af animal magnetism, somnambulism, fjerrskådande och öfverförande af föreställningar och viljeimpulser till personer på långt afstånd, helbregdagörelse genom tron, m. m. Han visade, huru man på det mänskliga vetandets närvarande ståndpunkt kan tolka dessa företeelser, och huru det djupgående och omfattande studium, som nu egnas åt desamma måste bana väg för en helt och hållet ny psykologi.

För grundläggandet af en verklig själsvetenskap äro nämligen de iakttagelser otillräckliga, som hemtas enbart från dagsmedvetandets område, hvilket utgör blott en försvinnande liten del af själslifvets hela, rika

innehåll. Detta innehåll är visserligen äfven i det vakna, normala tillståndet fullständigt närvarande för oss; men största delen deraf kommer icke till medvetenhet, emedan det neutraliseras af andra, starkare intryck. Stjernorna lysa ju om dagen så väl som om natten, men vi se dem ej förr än solen gått ned. Vore gränsen mellan själslifvets solbelysta och dess dunkla område orörlig, så skulle vi om det senare ingenting veta. Men i företeelser af ifrågavarande slag, ja i viss mån redan i den vanliga drömmen, nedflyttas denna gräns — »medvetandets tröskel» — hvarigenom äfven det dunkla området blir åtkomligt för vetandet.

På denna väg komma vi till insigt om, att vårt egentliga, djupare, innehållsrikare »jag» är just det, som ligger nedan om medvetandets tröskel. Det är oupplösligt förenadt med all-lifvet i universum och därför i sina yttringar i viss mån frigjort från tidens och rummets inskränknin­gar. Det är äfven upphovet till den kroppen gestaltande lifsprocessen, till näringsprocessen och till hvad man kallar naturens botande kraft. Detta »jag» är människoväsendets egentliga, oförstörbara kärna, den lifsgrund, ur hvilken det kroppsliga framgår.

* * *

I den andra serien visade föreläsaren, huru dessa psykiska forskningar ha inom den vetenskapliga världen ledt till en helt annan hållning än förr gentemot en sådan rörelse som spiritismen. Han redogjorde för dennas uppkomst och utbredning och för de hypoteser, som blifvit framställda till förklarande af de spiritistiska företeelserna. Han visade, att hvarhelst dessa företeelser gjorts till föremål för en omsorgsfull och allvarlig pröfning, hafva de, åtminstone till en stor del, blifvit konstaterade såsom fakta. Han framhöll, att om än blott en ringa procent af dem vore fullt bevisad, så måste detta förändra hela vår världsåskådning. Spiritismen banar väg för en filosofisk och religiös omgestaltning — icke just genom att bringa oss budskap från de aflidnes andar, men genom att låta oss blicka djupare in i *människosjälens hemligheter*, genom att på ett åskådligt, för alla fattligt sätt lägga i dagen det andligas makt öfver det kroppsliga. Konstaterandet af tillvaron af magiska krafter hos människan knyter en förbindande länk mellan det kända och det okända och vidgar

vyerna öfver mensklighetens historia — särskildt religionshistorien, der de store vägbrytarna för nya sanningar framstå såsom utrustade med sådana krafter.

* * *

I den tredje serien redogjorde föreläsaren för den storartade andliga rörelse i våra dagar, som på ett hittills ensamstående sätt girver oss nyckeln till alla de magiska företeelserna på natur- och själslifvets områden, på samma gång som hon låter oss skönja den röda tråd, hvilken genomgår verdens alla olika religionsformer — *den nya teosofien*.

Grundtanken i denna lära — den nu i förnygrad gestalt återuppståndna forn-ariska vishetsläran — sammanfaller i själfva verket, anmärkte föreläsaren, med innehållet af den gamla delfiska inskriften: »känn dig själf», då detta toges i sin mest omfattande betydelse såsom en maning till människan ej blott att lära känna den medvetna delen af sitt jag, utan äfven att ransaka jagets dolda inandömen. Den vesterländska vetenskapen har — gående fram genom induktion från de fem sinnenas förnimmelser — åstadkommit stora ting, men den har misslyckats i försöket att på denna väg lösa tillvarons gåta. Den gamla ariska vishetsläran har — gripande äfven det blott på intuitionens väg gifna — kunnat lemna ett vida rikare och fullare svar på frågan: »hvad är människan?» I motsats till den vanliga itudelingen af världen och människan i ande och materia, själ och kropp, vet hon af blott *en* princip, *en* substans, men som i denna företeelsernas värld differentierar sig i sju principer (liksom ljuset i sju färger) i en oafbruten serie, af hvilken ande och materia äro de båda yttersta leden. Midt emellan dem står hos människan den animaliska själen, begärens och viljans princip. Hon håller i jernvigt de tre lägre — kroppen, lifskraften (den kroppen plastiskt gestaltande principen) och astralkroppen (den materiella kroppens eteriska mönsterbild) — och de tre högre — den menskliga själen (intelligensens princip), den andliga själen (den intuitiva principen) och anden. Af de sistnämnda har endast den intelligentia principen — det diskursiva tänkandets — ännu blifvit fullt aktuel. Det är den, som utför och leder kulturens hvardagsarbete. Men den intuitiva principen — ehuru ännu outvecklad, dunkel och hufvudsakligen

framträdande såsom aning, känsla, fantasi — är redan nu framåtskridandets egentliga drifkraft. Vid hvarje ny insats i odlingsarbetet, vid hvarje vändpunkt i utvecklingen, blixtrar den fram och bryter sig igenom hos vägrödjande, genialiska personligheter eller hos folken sjelfva i ögonblick af hög hänförelse och leder kulturen in på nya banor.

Men teosoferna motse en tidsålder, då inom menskligheten äfven den intuitiva principen skall ha utvecklats till full aktualitet och harmoniskt sammanslutit sig med intelligensens. Inträdandet af denna tidsålder föregås af en intensiv, fruktansvärd, aldrig hvilande kamp mellan den ensidigt förståndsmässiga riktningen och den, som vill göra intuitionens rätt gällande. Denna strid skall — enligt en bland teosoferna allmän väntan — redan före slutet af detta århundrade komma till en afgörande vändpunkt, en kris, från och med hvilken den intuitiva riktningen skall vara den framåtgående och segerande.

Den mänskliga utvecklingen fortskrider ej med jemna steg och likformigt hos alla. Några individer gå alltid före de andra. Så-lunda vet och teosofien att tala om människor, hos hvilka de intuitiva förmögenheterna redan kommit till en sådan utveckling, som de hos människosläktet i dess helhet först i en kommande tidsålder skola uppnå — *adepterna* (i Indien benämnas dessa *Mahatmas* d. v. s. »stora själar»). Dessa kunna därför medvetet och fritt åstadkomma samma slags magiska fenomen (ja än större) som hos medialt utrustade personer (sensitiver) framträda omedvetet och ofrivilligt. Men dessa fenomen ha för teosofien ingen betydelse i och för sig sjelfva, utan endast såsom ett »gifakt», en signal från högre världar inom oss, bådande det stundande genombrottet af hitills hos oss slumrande krafter.

Den stundande stora striden mellan det ensidiga förståndet och intuitionen skall tillika blifva en strid mellan det onda och det goda så tillvida, som afgörandet mellan båda ligger mindre inom det begreppsmässiga tänkandets än inom det omedelbara förnimmelhetens, intuitionens område. Samvetet är intuitionen inom det praktiska. Teosofien vill ej blott vara ett vetande om det osinliga, utan äfven *vishet* d. v. s. ett praktiskt, lifvet pånyttfödande vetande. Hon är därför väsentligen *religiös*. Men hon är icke en religion i den mening, att hon skulle vilja ställa sig

vid sidan af eller undantränga de gamla religionerna. Hon betraktar religionen icke såsom någonting, som kan öfverflyttas från en människa till en annan genom något slags teoretisk framställning, utan fastmera såsom något, hvartill människan endast genom sin egen lifserfarenhet kan komma, något, som måste vara af henne sjelf upplefvadt, så vida det för henne skall hafva någon verklighet alls. Teosofien erkänner i hvarje religionsform en kärna af sanning och uppträder icke fiendtligt mot någon, för så vidt den ej förklarar sig för den enda sanna. I krafvet på sjelfviskhetens öfvervinnande såsom oundgängligt för utvecklingen af de transcendentala principerna i människans väsen (den andliga själen och anden) och i det härifrån oskiljaktiga betonandet af solidaritetsgrundsatsen, det allmänt mänskliga broderskapet, öfverensstämmer teosofien helt och hållet med Jesu religion. Äfven från teosofiens ståndpunkt blir Kristusidealet det högsta tänkbara.

* * *

Särskildt med anledning af föreläsningarna om »sjäslifvet i ny belysning», hvilka d:r von Bergen sedermera förnyade i Sundsvall för en talrik publik, yttrar »Sundsvalls Tidning» (den 24 mars), att det »fordras ej ringa mod att offentligen taga till ordet på ett område, som af den ytliga fäkunnigheten och fördomsfullheten stämplas såsom ett slags finare form af öfvertro». Huru sant detta är, synes bäst af de utfall, som i Stockholm riktats mot d:r von Bergens föreläsningar.

Att i de gängse omdömena om mystiska företeelser på sjäslifvets område fäkunnighet och fördomsfullhet i sjelfva verket spela en mycket stor rol, är lätt nog att se. Sådana mystiska företeelser möta oss i historiens alla tidevarf — särskildt i hög grad i medeltiden och början af den nyare tiden (15- och 16-hundratalet). Hexorna voro — såsom *Du Prel* i en särskild skrift på ett intressant sätt belyst — somnambuler och medier. Hos dem framträdde fenomen, motsvarande vår tids tankeläsning, clairvoyance, inverkan genom viljans makt på afstånd, ändringar i kroppars vigtförhållanden m. m. Den trånga kyrkliga verldsåskådningen kunde icke komma till rätta med dessa fenomen på annat sätt än att förklara dem för djefvulens verk, hvarför också de personer, hos hvilka de visade sig, blefvo föremål för de grymmaste förföljelser och dödsstraff. När seder-

mera en sensualistisk filosofi började stämpla såsom öfvertro allt, som icke syntes kunna förklaras utan att tillerkänna det andliga en själfständig tillvaro, var det naturligt nog, att hon först pröfvade sina krafter på tron på dessa magiska företeelser, hvilka kyrkan — ehuru utan att förneka dem — lyst i bann och förföljt. Här erbjöd sig ju för mången ett tillfälle att blifva upplysningskämpe för godt köp, utan att egentligen behöfva stöta den kyrkliga auktoritetstron för hufvudet, åtminstone utan att angripa den i dess grundfästen. Tillintetgörandet af den gängse folktron om hexor, spöken, varsel, spådom, underkurer m. m. blef sålunda en af den nya upplysningens första uppgifter. Hvad som betydligt underlättade arbetet i denna riktning var den omständigheten, att sådana företeelser *då* — i adertonde århundradet — hade blifvit sällsyntare, hvilket var en naturlig följd — enligt ärftlighetslagen — af mediernas eller sensitivernas grymma utrotande under de nästföregående seklen. Förnekandet af ifrågavarande slags fenomen vann småningom insteg hos de »bildade» klasserna, slutligen äfven i de djupa leden — åtminstone i städerna. Den kyrkliga motviljan mot allt sysslande med sådana saker såsom någonting gudlöst och syndigt möttes här med upplysningsiframnes motvilja därför såsom för någonting vidskepligt. Att allt sådant är vidskepelse — detta har slutligen blifvit ett slags axiom, hvars erkännande nästan är ett vilkor för att man skall anses riktigt bildad. Man besinnade icke, att vidskepelse är ingenting annat än att tro, att i denna företeelsernas värld någonting kan ske oberoende af eller i strid mot lagen om orsak och verkan, utan hvilken lag förnimmandet af hvilken som helst företeelse vore omöjlig. Men nu blir frågan, hvad som *är* stridande mot kausalitetslagen. Att på förhand stämpla såsom vidskepelse erkännandet såsom verkliga af vissa klasser eller grupper af företeelser, som en gång af en herskande allmän mening hos de lärde eller hos folket blifvit förklarade stå i strid med kausalitetslagen — detta är ett så oförsynt maktspråk, att aldrig religionsfanatismen hos en herskande kyrka eller den politiska fanatismen hos ett herskande parti kommit fram med någonting värre.

Och likväl — när i vår tid de mediumistiska krafterna börjat framträda med en styrka, som icke varit förspord sedan sekler, när

somnambulism, clairvoyance, dubbelsyn, telepati, sjukdomars botande på psykisk väg och spiritism ställa nya, storartade problem för forskningen, när framstående forskare i alla länder gripa sig an med dessa problem och efter omsorgsfulla och samvetsgranna detaljundersökningar komma till det resultat, att mycket, som de lärde förut ansett omöjligt, dock är verkligt — då mötas de af detta maktspråk, då tillbakavisas — och detta t. o. m. af personer, som vilja föra den fria forskningens talan — hvarje redogörelse för dessa saker med slagorden »öfvertro» och »vidskepelse», ord, som hvarje tänkande meniska borde blygas för att använda på detta sätt.

Så långt kan denna fördomsfullhet gå, att man — såsom fru Eva Wigström i ett par artiklar i »Svenska Dagbladet» — inbillar sig hafva nedgjort de nyaste forskningarna på sjäslifvets område blott med att hänvisa på, att de fenomen, med hvilka de sysselsätta sig, i allo öfverensstämma med åtskilligt i folktron här och der kvarlevande s. k. skrock. Borde icke snarare dessa moderna, till en stor del af vetenskapsmän konstaterade fenomen rimligtvis bringa dem, hvilka hittills med förakt skådat ner på folktrons sägner, till att ställa för sig den frågan, om icke tilläventyrs äfven dessa kunna innehålla en kärna af sanning?

Inom materialismens läger gör man sig skyldig till samma *petitio principii*. När dr v. Bergen hållit två af sina föreläsningar af första serien, var tidningen »Socialdemokraten» redan färdig med sin dom, som sedermera flere gånger förnyades. Utan något försök att motbevisa de af honom anförda fakta, ja utan att ens ha redogjort för hans framställning, inskränkte sig denna tidning till att helt summariskt konstatera föreläsningarnas »vidskepliga karakter», d. v. s., att de framstälde fakta, som icke kunna reduceras ur *materialismens* verldsåskådning, och karakteriserade på grund häraf det hela såsom »humbug» och »galenskaper».

Likåsom dogmatiskt gick dr Knut Wicksell tillväga. I sin föreläsning om »den nya belysningen af sjäslifvet» inlät han sig icke på någon granskning af det af dr v. Bergen i hans första föreläsningsserie använda rika bevisningsmaterial, som samlats af Londonsällskapet för psykiska undersökningar i fråga om tankeöfverföring, visioner m. m., och af män sådana som Charcot och Bern-

heim i fråga om magnetisk suggestion och sjukdomars botande på psykisk väg. Ty såsom någon granskning häraf kan man väl icke anse, att han anförde några enstaka exempel på fall, der sådana företeelser berott på illusion eller bedrägeri.

I hans mot dr v. Bergens andra föreläsningsserie riktade föredrag: »framtidreligion eller taskspeleri?» skulle man likaså förgäfvos ha sökt någon granskning af de af Crookes, Zöllner, Du Prel m. fl. forskare konstaterade fakta, hvilka v. Bergen lagt till grund för sin framställning. Han berättade blott några fall, der medier afslöjats, hufvudsakligen vid sådana prestationer, som äro af en för den psykiska forskningen mera underordnad betydelse, och i hvilka frånvaron af bedrägeri är svårast att kontrollera — mediets lösgörande af sig sjelf ur band med förseglade knutar och dylikt. På sådana premisser bygde han en så långt gående slutsats som att till förklaring af de spiritistiska företeelserna den s. k. taskspelieryhypotesen är så pass hållbar, att »vi ej för närvarande behöfva någon annan.» Men huru tager den hypotesen sig ut inför sådana fakta som det af Du Prel vid en séance med mediet Eglinton konstaterade, att en fråga knappast hunnit göras förr än svaret började skrivas med en sådan hastighet, att på några få sekunder 22 rader voro färdiga? På någon undersökning af fakta af detta slag inlät sig dr Wicksell icke.

I båda de ifrågavarande föreläsningarna behandlade han dr v. Bergens framställning såsom ett försök att göra gällande tron på det öfvernaturliga, det mirakulösa, då likväl dennes samtliga föreläsningar gingo ut på att inordna äfven de mystiska företeelserna i det lagbundna världssammanhanget. Han beklagade, att dr v. Bergen icke blifvit trogen sina föregående, att han nu med egna händer förstörde sitt föregående arbete i upplysningens tjänst.

Huru kan man efter en så otillräcklig pröfning i fråga om hvad som är faktiskt förneka en hel klass af företeelser af den betydelse, att om blott en enda af dem finnes vara verklig, detta måste till en nästan oberäknelig grad vidga vår världsåskådning? Och huru kan man begå ett sådant misstag som att behandla dem, hvilka söka visa dessa företeelsers naturenliga och lagbundna karakter, såsom försvarare af mirakeltro och vidskepelse?

Skälet härför ligger i en *på förhand* antagen teori, enligt hvilken företeelserna i fråga äro omöjliga — den teorien nämligen, att det icke gifves någon annan verklighet än materien och dess bestämningar. Men materien såsom substans är ingenting i vår erfarenhet gifvet; och att andra världsförklaringar äro — för att icke här säga någonting mera — möjliga utan kollision vare sig med tankelagarne eller med någon erfarenhetskunskap, tjenar det till ingenting att försöka bestrida. Den materialistiska teorien kan man i intet fall få att vara någonting mera än en hypotes. Nu möta företeelser, som på intet sätt kunna förenas med densamma — t. ex. clairvoyance, suggestion, botande på psykisk väg, tankeöfverföring, visionärt skådande af personer och händelser på afstånd, mediumskrift, materialisationer. Skall man därför förneka dessa företeelser? Nej, rimligtvis borde man noga undersöka dem. Och om de finnas vara verkliga fakta — ja, då måste man väl, tyckes det, låta den materialistiska hypotesen fara och antaga någon annan, under hvilken äfven dessa fakta kunna inordnas! Gör man då detta? Åh nej, man antingen tillbakavisar hvarje uppfordran att undersöka ifrågavarande fakta, eller också undersöker man dem på det sättet, att man tager ur högen *några* fall, der bedrägeri eller illusion egt rum, och derefter bedömer *alla*. I betraktande af ett sådant tillvägagående kan med allt skäl sägas om materialisterna, hvad dr Wicksell sade om spiritisterna: »för dem är tydligen det angelägnaste att få behålla sin tro.»

Men här tränger sig åter på oss ett »hvarför?» Huru försvara denna månhet om att få behålla tron på materialismens dogmer? Denna tro tyckes ju icke vara så synnerligen hugnesam. Den tillintetgör ju obevekligt människans högsta förhoppningar. Men saken är den, att det just är det eviga i människan, man från materialismens ståndpunkt betraktar som en fiende. Man uppfattar det såsom någonting utom människan, såsom en afgud, som påtvingas henne, men som hon i »frihetens», i »upplysningens» namn uppfordras att bekämpa; och man ser icke, att det är sitt eget innersta väsen, mot hvilket man då kämpar, att man kämpar mot det, hvaraf allt hvad ens naturliga människa synes ega af lif och medvetande är lånadt, att man med ett ord brottas *med sitt eget högre jag*. På lifvets alla områden förföljer man och söker

utrota idealet. Man erkänner intet annat vetande om tillvaron och dess lagar än den »naturvetenskapliga materialismen.» Vändande upp och ned på den mänskliga utvecklingens *verkliga* lagar, hyllar man »den materialistiska uppfattningen af historien», en uppfattning, enligt hvilken den andliga kulturens framsteg ytterst bero på framstegen i sättet att tillfredsställa de materiella behoven. Derpå skall äfven den sedliga utvecklingen bero. Ingenting absolut i moralen erkännes. Man vill göra den naturliga, sinliga människans förstånd till denna världens gud, till den försyn, som skall reglera allt, till och med det personliga lifvets uppkomst — ja, hvarför icke äfven dess slut? Man vet icke, *hvem* den fiende är, mot hvilken man i detta sträfvanande har att kämpa, och förstår därför icke, *hvarför* man ej kan blifva honom kvitt; men *att* man ej kan blifva det, känner man nog stundom, och man förklarar det så godt man kan. Dr Wicksell anmärkte i den senare af de båda ofvannämnda föreläsningarna, att det i sjelfva verket finnes hos oss alla »en vida större portion vidskepelse och öfvertro än vi veta af», att detta beror på en uppfostran, i hvilken »det öfvernaturliga och vidskepliga» spelat en stor rol, att »den vetenskapliga uppfostran, vi sedan få, kommer för sent», och att vi därför »gå genom lifvet som ett slags dubbelväsen.»

Ja, nog äro vi ett slags dubbelväsen. Men grunden dertill ligger djupare. Icke är det vår tids uppfostran, som är skuld till, att allt flere och flere söker en mera tillfredsställande lösning af världsgåtan, än vare sig den kyrkliga teologien eller den moderna vetenskapen förmår gifva, och därför långtansfullt spana efter hvarje ny företeelse, som kan sprida ljus öfver naturens och själens hemligheter. Nej — men hvem är då skuld dertill? Det är samme evinnerlige orostiftare, hvilken aldrig låtit människan stanna vid och åtnöja sig med den lycka, som vinnes genom sinnenas tillfredsställande eller förståndets triumfer, utan såsom aning och intuitivt skådande, såsom skapande fantasi, såsom enande sympati, såsom religiös hänförelse alltid höjt henne öfver sig sjelf; hvilken sålunda — ehuru alltid förföljd och illa tilltygad af de kloke och förståndige — städe varit framåtskridandets egentliga princip; det är, med ett ord, hvad teosoferna kalla den andliga själen (buddhi), som i ett embryoniskt tillstånd ännu skall i den stundande nya

tidsåldern komma till full utveckling och omgestalta världen, och på hvilken därför med skäl må tillämpas dessa bibliska ord: »Den stenen, som byggningsmännen förkastade, han har blifvit en hörnsten.»

A. F. Åkerberg.

Literatur.

Bilder fra Midnatsolens Land II
af Magdalene Thoresen, Kphmn 1886.

Nye Digte af Helene Nyblom, Kphmn 1886.

Danmark har tvenne författarinnor, som genom giftermål kommit att tillhöra dess båda grannland, och detta ej blott i yttre utan ock i inre mening, genom den hängifvenhet, hvilken gjort Magdalene Thoresen till den episka framställarinnan af Norges land och folk, och Helene Nyblom till den lyriska skildrarinnan af företrädesvis den svenska naturen. Båda voro endast omkring tjugo år, då de från Danmark flyttade, den förre till Norge och den senare till Sverige, och det är under de nya förhållandena de rönt sina djupaste erfarenheter, genom hvilka de utvecklats till hvad de äro. Åt det nya fäderneslandet har hvardera egnat sitt bästa arbete, och det är en naturlig följd häraf, att Magdalene Thoresen räknas med till den *noriska* literaturhistorien och att Helene Nyblom i *Sverige* är bättre förstådd än i sitt eget hemland. Det är ej blott de redan påpekade, yttre dragen, som kunna föranleda en sammanställning mellan de båda danska diktarinorna. Visserligen är deras vittra skaplynne helt olika. Ehuru också Magdalene Thoresen skriver vers och Helene Nyblom noveller, så är hvardera med *hela sin varelse tillstådes* endast där hvardera har sin egentliga styrka, nämligen Magdalene Thoresen på det episka och Helene Nyblom på det lyriska området. Men detta grunddrag, att *kunna* vara tillstådes med hela sin varelse, är bestämmande för bådas skaplynne, som dessutom, trots många individuella olikheter i temperament, i lifsåskådning, hafva ännu andra beröringspunkter. När den ena eller andra af dem samtalsvis yttrar sig till exempel om godheten, som det högsta i lifvet; om modet att

vara sig själf, som den outhärligaste af alla krafter; om Eros, som skaparen och lyckobringaren; om moderskänslan, som den djupaste af lidelser; om danandet och värden af hemmet, som den framför allt annat härliga maktställningen för en kvinna; om friheten, som det mest oafvisliga af alla individuella lifsbehof; om pligten för den enskilde att offra sig för den samfälda utvecklingen — då brukar den ena ofta t. o. m. samma rika, uttrycksfulla ord som den andra, och dock stå de ej i någon som hälst personlig växelverkan.

Men de människor som, likt dessa båda, hafva ett allt annat beherskande sinne för alla slags verkligheter, för sanning, för lifvets hela, mångskiftande rikedom — de komma, utan att veta det, att närma sig hvarandra, att älska och hata på samma sätt och att därunder få ett slags andligt slägttycke, som är oberoende af skilda tider och åldrar, ja t. o. m. af skilda tankar och tycken.

Människor, som hafva detta äkta verklighetssinne, tillgodogöra sig alla möjligheter till utveckling på ett intensivare sätt än andra, ty de hängifva sig utan förbehåll åt lidandet som åt lyckan, de förtyliga aldrig någont, bruka intet lifsrön i flärdens och verldens tjänst. De gå aldrig tillbaka, utan allt jämt framåt till ett större förstående, en ömmare medkänsla, en rikare sympati. De lära sig att älska människor, fast de af dem bli misskända; att älska lifvet, fast det varit dem hårdt; att älska arbetet, fast det föga lönat dem. Och därunder vinner deras lif och deras arbete allt mera ordningens, måttans, styrkans prägel, närma sig allt mera den krafternas jämvigt, som en gång nådd, hos individen blir harmoni och hos diktverket skönhet.

I våra nordiska förhållanden är det så många omständigheter, som hindra en full jämvigt, en hel konstnärlig utveckling. Och kanske ingendera af de båda ifrågakarande diktariorna har nått denna. Men det är dock visst, att, när en stark och rik natur ursprungligt och oförbehållsamt meddelar sig i dikt eller tal, så är det icke det mer eller mindre stora konstnärskapet man i främsta rummet lägger märke till. Äfven vid en flyktig beröring känner man sig ha kommit nära en lefvande själ, och detta är liktydigt med, att man funnit den kosteliga pärla, för hvilken man gärna afstår allt annat.

Under förra året har Magdalene Thoresen fullbordat andra delen af *Billeder fra Midnatsolens Land* och liksom förra delen visar denna del, att då en diktarpersonlighet är sann, kämpar den sig småningom fram till allt fullkomligare uttryck för sitt innehåll. Magdalene Thoresen har som författarinna aldrig varit lyckligare, än när hon i dessa »Billeder» fått midnattsolens bygder som bakgrund till de människoöden, hvilka här äro mer än vanligt beroende just af omgifningen. Det finnes trakter, där odlingen nästan synes uppstå af sig själf; det finnes andra, där människan nästan måste hålla den kvar med våld, och det är till en sådan bygd Magdalene Thoresen i sitt senaste arbete fört oss. Den första delen af detta verk var lik ett drama, ett spännande drama med midnattsolen till hjälte. I den andra delen äro hjältarne många. Bild efter bild af det idoga arbetets stormän och stordåd drager förbi ens syn och gör denna senare del mera rik på samhällsdanande, mänskliga krafter, medan naturkrafternas vilda yttringar och de mänskliga lidelsernas lika vilda utbrott känneteckna den förra delen. Man följer odlingens gång från nordligaste Norge ned till polcirkeln, och bevittnar huru människorna allt mera frigöras från naturens öfvermakt, huru välstånd, ordning, och trygghet arbeta sig fram. Och medan kulturlifvets yttre företeelser — näringar, handel, samfärdsel, m. m. — eröfra kustlandet och öarne från vildmarken, så finner man också under Magdalene Thoresens ledning, huru kultur i djupare mening, en ökad samkänsla, mänsklighet och rättsinighet, långsamt tillväxer och tar sin plats jämte det råa och vilda i folklynne och sed, alldeles som åkerfälten skaffa sig allt mer rum mellan fjällsidorna.

Det är inga undantagsförhållanden Magdalene Thoresen för oss till, utan till fiskaren och handelsmannen under deras dagliga arbete och släp; deras öden erhålla en större prägel endast genom den fatalistiska makt, med hvilken en vild natur mera än naturen i allmänhet beherskar människolifvet. Magdalene Thoresen stannar ej vid beröendet af naturen. Hon har funnit, att mot naturens tryck sätter människohjärtat sin kraft. Ena gången är det ungdomens hopp, den andra medelålderns däd lust, eller ålderdomens resignation — men alltid är det något kvar af *människan*, som naturen icke mäktat krossa, och det är detta, som isynnerhet

gripit författarinnans hjärta. Hennes intresse för människornas frihetskamp gent emot naturen har dock icke kommit henne att förbise de väsentligaste, yttre bestämningarna. De historiska, geografiska och etnografiska förhållandena finna i henne en vaken och sympatisk iakttagare. Magdalene Thoresen njuter af hvarje drag, som hon kan foga till bilden af kulturens framsteg trots naturens motstånd; af hvarje arbetets seger, af hvarje välståndets tillväxt. Och härigenom hafva hennes skildringar från nordligaste Norge fått ett mångsidigt intresse, både som en framställning af nutidsförhållandena i dessa bygder och som en kulturhistorisk skildring, åskådliggörande det nuvarande släktets samband med de gångna släkten, af hvilka det tagit arf, ett arf af hvars handhafvande framtida generationer skola finna trogna och lefvande bilder i boken om »Midnatsolens Land.»

Helene Nybloms lyrik uppkallar i minnet sägen om Geijers själfulla väninna, Amalie von Imhoff, som, tillfrågad huru hon bedde sig för att dikta, tigande såg bort till en blommande rosenbuske. »Jag förstår», sade då den frågande: »Ni diktar, så som busken blommar!» Någon gång händer det visserligen, att Helene Nyblom *skrifver vers*. Men det är endast undantagsvis, som ett och annat poem blifvit »skrifvet» — eller med andra ord: kunde varit oskrifvet. I allmänhet äro hennes dikter det ovilkorliga, ofrivilliga uttrycket af ett inre lif, som synes naturligt, omedvetet, tvånglöst hafva danat sig i just denna skönhetens fullrundade form, och ingen annan. Eller, kort sammanfattadt, de äro oskiljaktigt ett med den personlighet, hvilken i denna spontant ger sig själf. Ofta är det naturen, som genom någon sin starka eller ljufva stämning lockat diktarinnan att hängifva sig åt naturintrycket; detta har trängt allt djupare och djupare in i hennes själ och där framkallat minnen, känslor, tankar, som stämma samman med naturen och som af denna få väckelse, eller förklaring, eller tröst. Detta gör, att Helene Nybloms dikter, hvilkas slutstrofer ofta innehålla en tankebild eller en personlig tillämpning, kallas »moraliserande.» Men detta beror på en begreppsförvexling; hos henne är detta personliga framkalladt af hennes förtroliga sätt att lefva i naturen som med en vän, hvilken man byter tankar med; hon har aldrig skrifvit en enda naturskildring för att få till-

fälle att säga en moralisk sanning på slutet — utan sanningarne dallra öfver stämningarne lika lätt och naturligt som dagdroparne på blombladen. Hennes naturdikter äro inga taflor målade med ord, sådana, där man noga får veta, huru allt såg ut, men ej huru skalden själf kände det han såg. Helene Nyblom visar oss, hvad hennes hjärta fått i naturen genom ett känsligt förnimmande af denna samma natur — och därför väcka också hennes dikter ånyo hos läsaren vårens jubel och höstens vemod, vinterns friskhet och sommarens fullhet, på samma gång som de med sjungande rytmer och varma färger för öra och öga framtrolla de yttre intryck, som en gång ute i naturen skapat de olika stämningarne.

Men man får också annat och mera. Man får se in i denna starka och egendomliga kvinnonatur, se den lugn, själfbeherskad, upprörd, frågande, kämpande, segrande, lycklig och lidande om hvarantannat — men alltid sann, alltid hel. Dessa personliga dikter äro lika litet noggranna själsmålerier, som de nyssnämnda naturbilderna äro landskapstaflor; det är i en melodisk suck, ett klingande jubel, ett hjärteskri, som bikten sker. Men genom dessa snabba, lidelsefulla utbrott af de känslor, som närts af diktarinnans lifserfarenhet, eller blifvit ett med hennes lifsåskådning, kan man dana sig en bild af denna egendomliga natur, hvars kännemärke är att ena en ytterst nyanserad känslighet, en öfverflödande rikedom af stämning, ett förfinadt konstnärstemperament med en energisk personlighet, med en karaktär, som har mod att vara sig själf och mod att vara ensam. Det är denna säregna natur, som åt Helene Nybloms dikter förlänar den tjusning, som endast det på en gång starka och ljufva eger, och väcker den harmoniska stämning, som endast det fulltonigt mänskliga kan meddela.

Ellen Key.

En förening.

Ett blad ur min dagbok

af Allan F.

Jag såg dem i somras nere vid en liten tysk badort, och det var ej bara vanlig nyfikenhet, som kom mig att önska, att jag viste något om deras lif.

Hon tycktes vara omkring trettio år. Hon hade ett blekt, fint ansigte, med mörka, stora ögon. Utsträckt i en hvilstol under de skuggande träden framför platsens första hotell, såg jag den slanka gestalten förmiddagar och eftermiddagar, då vädret var vackert. Oftast hade hon kastat en spansk spetslöja öfver det mörka håret; spetsarne föllo långt ner öfver den hvita pannan och kommo ögonen att se ännu mera mörka och strålande ut. Händerna — hvita och smala — lågo vanligtvis sysslolösa i knäet. Hon var alltid svartklädd, och jag såg henne aldrig bära ett smycke, ej ens en ring.

Bredvid henne satt ständigt en man med ungdomlig figur, men alldeles grått hår och skägg. En gång, då jag såg honom utan hatt, märkte jag, att hela öfre delen af hufvudet var kal. Han hade stela, nästan kalla drag, men det låg i dem något, som kom en att tänka på bekämpad smärta, tillkämpadt lugn. Aktningsfullt, nästan med vördnad, satt han där och talade med henne eller läste högt för henne med en låg melodisk röst, som egendomligt bröt af mot det kalla uttrycket i ansigtet.

Genom en bekantskap, som jag gjorde därnere, fick jag veta deras historia.

De voro från Amerika båda, han ur en af de förnämsta familjerna i Boston, hon enda dottern till en farmer i närheten. Han såg henne första gången, då hon var omkring sexton år. Vintern förut hade hon vistats hos några släktingar. Där i familjen lärde hon känna en ung student, som flammade för henne, och, utan att taga hennes varma, djupa natur med i räkningen, med henne knöt en förbindelse, som hon trodde skulle vara för lifvet, men som han, när berusningen var öfver, vid första tillfälle bröt. Hennes sorg var ej häftig och bröt ej ut, men gjorde henne inåtvänd och reflekterande.

Just vid denna tid gjorde den unge Bostonaren hennes bekantskap och var nästan dagligen tillsamman med henne en hel sommar. Blid och stilla vanligtvis, ibland trotsig, alltid själfständig, gjorde hon på den firade rikemannssoonen ett ovanligt intryck. De voro lika i så mycket, hade samma tycken, smak för läsning, voro intelligenta och begåfvade.

För hvarje dag blef hon honom mera outhärlig, och så frågade han henne en dag, om hon kunde tänka sig ett lyckligt

lif som hans hustru. Hon svarade med att berätta historien om sin kärlek och säga, att minnet af den gjorde det omöjligt för henne att blifva för honom mer än hon redan var — en vän. Utan att med ett ord söka öfvertala henne, tryckte han hennes hand, då hon slutat sin bekännelse.

Han for bort och på många år såg hon honom ej. Han reste i Europa. Om somrarne genomströfvade han Schweiz, Italien, Norge, vintrarne tillbragte han i Wien och Paris. — Paris bredde ut för honom sina frestelser — de lockade honom ej; wienerlifvet sökte draga honom in i sin brusande hvirvel — han förlorade aldrig för ett ögonblick sansen; kvinnorna slösade på honom sina huldaste leenden — han märkte dem ej; lifvets skiftande tafla af sorg och glädje — ingen hade sett den locka en tår i hans öga eller ett leende på hans läppar. Alltid lika lugn, lika kall och oböjlig. Ingen viste att omtala en darskap, som han begått i dessa darskapernas städer, fast otillfredsställd nyfikenhet lyste därefter med lykta och ljus.

Så småningom drogs han in i Paris' literära kretsar. Där kunde ibland hans iskyla vika för ett ögonblick; det kunde komma eld i de annars kalla ögonen, då han värtaligt och kraftigt försvarade eller tadelade. Snart blef han ansedd som en ovanlig förmåga, och det var i Paris literära värld tanken på att blifva publicist väcktes hos honom. Han ägnade sig hängifvet häråt och blef korrespondent till en af Amerikas större tidningar. På alla områden rörde han sig ledigt och hans artiklar — skrifna med djup känsla och skarp blick för tidens frågor — fingo stor spridning.

En dag försvann han från Paris och hans artiklar upphörde att synas i tidningarne. Man talade och undrade en tid öfver hans försvinnande, jämt så länge som man *kan* undra öfver något i den rastlöst jägtande världsstaden.

Han hade återvänt till Boston, uppsökt henne, som han aldrig glömt, och gjort henne följande förslag.

Hon skulle betrakta honom som en bror; som sådan skulle hon ge honom rättighet att alltid vara i hennes närhet och sörja för hennes bekvämlighet, och som bror och syster skulle de resa öfverallt, se allt, njuta af allt.

Hon antog förslaget.

Amerikanarne äro förmodligen ej så skandalhungeriga som européerna, ty detta förhållande mällan man och kvinna betraktades ej i Amerika som något absolut för-dömligt.

Man tror folk där om att kunna vara goda. I Europa är det inte »chic» hvarken att själf vara det eller att tro något så naivt om andra.

Då han därpå åter dök upp i Pariser-lifvet, åtföljd af henne, betraktades hon naturligtvis med ett visst misstroende.

»Om de ändå haft nog takt att säga sig vara *värkliga* syskon, antaga samma namn, men detta platoniska förhållande, denna vänskap mällan man och kvinna — ce n'est pas possible». — —

Oberörda af skvallret, njöto de af sin resa, som vakna naturer kunna njuta. Det stolta Roma, det sköna Napoli, det mångbesjungna Capri, det allvarliga Norge ha hyst som gäster dessa två. Och allt skönt de sågo, knöt dem närmare, innerligare tillsammans i vänskap. Hon kunde sitta långa stunder och tala med honom om sin barndom och ungdom, och han tyckte då, att hans kärlek gått alldeles upp i denna starka vänskap, att han värkligen var hennes bror och alltid känt endast så för henne.

»Det är det ädlaste förhållande jag någonsin sett mällan man och kvinna», sade min sagesman.

Och jag gaf honom rätt.

När jag nästa gång såg henne bekvämt tillbakalutad i hvilstolen med de mörka, drömmande ögonen skuggade af den svarta spetslöjan och såg det uttryck af frid, som hvilade öfver de bleka dragen, uppskattade jag hennes sanna kvinlighet, som förmått henne sätta sig öfver, hvad världen säger, och därigenom göra sitt eget och en annans lif lugnt och lyckligt. Och då jag såg honom sitta där bredvid så uppmärksam och läsa högt för henne sina artiklar — såg honom ömt som en mor maka kud-darne under hennes hufvud och svepa filten tätare om henne, då böjde jag mitt hufvud för en känsla, som var starkare och ädlare än någon jag sett gå under namnet kärlek.

När och Fjärran.

Göteborgs Kvinnoförening.

Om lyx diskuterades å kvinnoföreningens sammanträde den 1 april. Fru *Maria Almquist* öppnade diskussionen med följande inledningsord:

Lyx är ett begrepp, som uppfattas på så olikartadt sätt, att den ena deri ser något eftersträfvansvärdt, den andra något som är förkastligt. Det kommer nog mest deraf, att folk i allmänhet ej har riktigt klart för sig, hvad begreppet »lyx» vill säga, att det förväxlas med det som ordet »komfort» innebär eller med de fordringar, som ett mer eller mindre utveckladt skönhetsinne kräver.

Ordets etymologi betecknar egentligen alltför frodigt och yppigt växande; dermed menas vidare med afseende på lefnadssättet: öfverdåd, vällefnad, fräseri o. d., således ett lefnadssätt, som antingen i sig själf är förkastligt eller blir det just genom sina öfverdrifter. Lyx anses utaf en hel del folk att vara i nationalekonomiskt hänseende något ändamålsenligt och nyttigt: »man skall ej spara, utan ge ut sina pengar.» Jag för min del tror att sättet, hvarpå pengar ges ut, kan lemna tillfälle till att skada liksom till att gagna. Sker det t. ex. genom yppiga och slösaktiga måltider, som hos oss äro synnerligen gängse, så kan visserligen arbetsförtjenst åt en hel hop människor derigenom vinnas; säkert är emellertid, att hela samhället kan taga skada utaf de moraliska följder, som uppstå deraf.

Det materiella och moraliska får ej skiljas, de stå till hvarandra i samma vevverkan som kropp och själ. Hvad som är menligt eller förmånligt för den ena utaf parterna, är det äfven för den andra, ty de stå under samma naturlagar. Derfor påstår jag, att nationalekonomiens fordringar ej få skiljas från sedlighetslärans fordringar. Sträfvanden i den ena riktningen äro likaledes sträfvanden i den andra, eljes motarbete de hvarandra.

Då en förmögen persons öfverflödiga pengar användas till humana inrättningar, främjandet af vetenskapligt lif i forskning och upptäckter, intresse för konst och industri och dylika sträfvanden, så ligger det klart i dagen, att penningarnes användande inverka fördelaktigt och lyckobringande, icke blott för den individ, som i första hand får arbete och bröd derigenom, utan för hela nationen, ja, långt ut öfver densamma, långt in i framtiden i oberäknelig följd.

Men också den mindre bemedlade kan på flera sätt, med mycket olika resultat, reglera sina utgifter; han kan skaffa sig en solid ställning samt ett komfortabelt och sundt hem, der hänsyn toges äfven till tjänstfolkets hemtrefnad. Det är ju klart, att om de tongifvande handlade så, så skulle de flesta småningom lockas att taga efter och slutligen skulle det bli en fordran på alla, som ville ega sina medmänniskors förtroende, att de först skulle föra ett lefnadssätt, som öfverensstämde med tillgångarne, och stå på en fullt solid grund i ekonomiskt hänseende.

Det fins ett engelskt ordspråk: »bo öfver dina inkomster, spisa efter dina inkomster och kläd dig under dina inkomster.» Det ligger mycket sanning

i dessa ord, — en person som ej eger mera än han nödvändigt behöfver, måste till hemmets trefnad skaffa medel genom besparingar på andra håll, och hvarest då lämpligare än från kläderna. Huru göres nu i detta fall? Jo, sannolikt drifves på intet område mera lyx än just i toiletteväg. Det synes mig vara till kiäder, som familjernas mesta öfverflödiga pengar gå. Ingen lyx torde väcka mera afund och efterhärminingsbegär än denna, ingen tyckes mig gå så igenom alla samhällslager, ända till de fattiga, som den. Fäfingan och modet, människoslägtets bedröfligvis mäktiga tyranner, åstadkomma detta, och fäfingan tyckes herska lika i alla samhällslager. Emellertid skulle de nog aldrig kunna utöfva så stor makt, om ej de högre klasserna, de så kallade bildade, voro tyrannernas lydigaste slafvinnor. Jag säger slafvinnor, ty det är kvinnor, som i den här frågan äro de skyldiga, och tyvärr utan att förefalla skyldiga eller ens löjligen i allmänhetens ögon. Män, som idka mode, brukar man kalla sprättar, ja till och med narrar. Men härmed för jag icke männens talan, ty nog veta vi, att i många fall det just är männen, som äro orsaken till kvinnornas moderna och luxuösa toiletter; det smickrar deras fäfinga att prunka med sina hustrurs, systrars och fästmörs utseende på gatan, i salongen och hvar de än visa sig, och mången kvinnas försök att förenkla lefnadssättet har blifvit tillintejordt eller försvåradt genom männens fäfinga.

Det är ej alltid i dyrbarheten af en drägt, som lyxen ligger, det är i modets dåraktiga anspråk den kanske oftast är att finna. Detta evinnerliga ombyte i façon, tyg, grannlåter och dessa tusentals ingenting, som anses än vara »de bon ton», än ej, det är det, som slukar en otrolig mängd med pengar, utan att lemna någon behållning, som man förnuftigtvis kan kalla en sådan. — modet är fäfingans mest prunkande såpbulle.

Att vilja behaga ligger i kvinnans natur, och i den kamp som nu pågår att göra henne till en *människa* framför allt, får man akta sig att afläda henne detta att behaga. Men sättet att behaga skall bli ett människovärdigt!

Modet, som tycks mig vara en uppfinning af folk, som ej förstå något bättre än att slå ihjäl tid och pengar, samt af sådana, som behöfva en tillkonstlad stimulens mot deras blaserade tillstånd, ödelägger all sund utveckling af skönhetssinne och individuel smak, och, hvad värre är, motarbetar helsans fordringar, grumlar blygsamhetens känslor, med ett ord, härar som oftast allt förnuft.

Men låtom oss nu återvända till de andra frågorna om lyxen. Ett lefnadssätt öfver tillgångarne eller ett öfverflödigt lefnadssätt, huru som helst, kan ej annat än inverka menligt på barnens uppfostran. Af lyx och vällefad bli barnen borskämda, anspråksfulla och erhålla minskad arbetsfärdighet och arbetslust, de lära ej känna lifvet bakom de förgyllda kulisserna, således ej heller sina stora förpligtelser mot de mindre väl lottade. — Lefver familjen högt utan att ega förmögenhet, uppfostras barnet dessutom i en litslögn, som bör inverka menligt på hela dess senare lif. I ett hem, der utgifterna genom begär efter lyx öfverstiga inkomsterna, kan aldrig den moraliska hållning, den belåtenhet, ro och harmoni hos föräldrarna komma till stånd, som barnet behöfver för att lyckligt och välsignelserikt utveckla sig. Att tienstfolket tager skada utaf mindre solida

hushållsförhållanden, kan hvar och en tänka sig, som vill gå in på frågan. Många frön till lättsinne, ovilja och misstro mot de högre klasserna strös ut på det sättet, och de många konkurser och bedragerier, som nu nästan dagligen förekomma, skulle de ej i de flesta fall vara följderna utaf ett lefnadssätt, som ej stämmer öfverens med inkomsterna?

Också på sällskapslifvet inverkar lyxen hämmande. Ej blott därför att så många familjer måste draga sig för de utgifter, som ett sådant lif vållar, men isynnerhet därför att sällskapslifvets egentliga idé dukar under för all öfverdrift af mat, dryck och toiletter. Sällskapslifvet blir derigenom ovilkorligen konventionellt, stelt och tråkigt samt mister naturlighetens och sanningens behag.

Möjligt är, att modets tyranni har beröfvat de flesta deras individuella sjelfständiga smak och omdöme. Huru dermed än må vara, märkvärdigt är det i alla fall, att så få personligheter förstå uppskatta och ha sinne för *ett hems individualitet*. Skulle hvar och en ställa det efter *sina* medel och sin *egen* smak, bjuda det bästa han med det samma kan åstadkomma, men i öfverensstämmelse med hvad han har i hvardagslag, så skulle hvarje tänkande besökare ha den behagliga känslan att ha varit i ett *originellt* hem, i stället att man nu, tack vare modets ensidiga efterapande samt begäret att ej stå efter, bjudes mest på sämre kopior, der man förgäfvets letar efter hemmets individuella prägel, och hvilka färger oftast äro oäkta.

Jag har här i korthet velat framställa lyxens natur, dess berättigande och dess faror. Jag har uttalat min åsigt, att de rika utträtta mycket godt genom att använda sitt öfverflöd på understödjande af produktion af industriella, konstnärliga och vetenskapliga arbeten och företag, hvilka icke eljes skulle kunna utföras, och hvilka blifva de viktigaste häfstängerna till mensklighetens framåtskridande. Det är en lyx, som ej borde kallas med det ordet, i alla fall är den den lofvärdaste. Berättigadt kan äfven vara, att den rike köper sig dyrbara varor, läckerheter, toiletter och dylikt, en lyx i ordets egentliga mening och visserligen utan högre social betydelse, men dock gifvande arbete åt en mängd människor. Önskvärdt är, att hvar och en, äfven den icke rike, i mån af sina tillgångar, söker föra ett sundt och komfortabelt lefnadssätt samt söker förskaffa sig det som han behöfver för utveckling af förstånd, hjerta och smak och gifva sina barn den bäst möjliga uppfostran.

All lyx som kräver penningar, som man ej har eller som böra användas till högre ändamål, synes mig vara otillätlig. Det ligger ett lika djupt och allvarligt ansvar i användandet af pengar som af tid.

Kommer nu huvudfrågan med den här lilla artikeln och den är: Hvad kan och hvad bör *kvinnan* göra för saken?

Först och främst bör hon inse, att hon hittills i allmänhet ej blott har utträtt något nämnvärdt för att motarbota lyxens härjningar, utan till och med varit den som mest befordrat densamma. För det andra måste hon börja motarbota lyxen i moderskaperna med afseende på sin klädsel. För det tredje måste hon småningom inverka på de män, som drifva ostentation med mat och dryck m. m. och söka vinna dem för bättre ändamål. För det fjerde har hon att inrätta hela sitt hem efter till-

gångarne och ej låta modet, fäfangan eller någon annan svaghet beherska sina handlingar, utan visa sig som den fria och själfständiga varelse, som hon nu på så många områden vill vara och kämpar för att vara.

Svenska allmänna kvinnoföreningen till djurens skydd.

Utdrag ur föreningens årsberättelse för 1886: »Åter har ett år förflutit, sedan kvinnoföreningens styrelse sammankallade föreningen, och sju år hafva gått till ända, sedan föreningen, d. v. Svenska allmänna djurskyddsforeningens kvinnoafdelning, stiftades den 16 januari 1880.

Då föreningens styrelse nu gå att redogöra för resultaten af dess verksamhet under det förflutna året, sker det med känsla af både vemod och glädje: vemod i betraktande af det lilla, som i verkligheten kunnat utträttas gent emot det myckna djurplågeri, som öfverallt i mångfaldiga fördömliga former framträder, och som har sitt ursprung i stor okunnighet eller brist på upplysning hos utöfvarne deraf, värdslös och tanklös vana samt, först och sist, brist på ett godt hjertelag; men — som sagdt — vi mötas vid denna årshögtid äfven med glädje.

Till glädjen, och ock detta ord ej kan innebära fullständig tillfredsställelse, anknyter styrelsen hoppet om att både genom sammanslutning hos föreningens nu varande ledamöter och anslutande af nya finna kraft och uppmuntran i sitt arbete att på det andlösa arbetsfältet bortarbetas det myckna, täta och förhärjande ogräset: djurplågeriet. Styrelsens känsla af vemod har sin grund icke blott i ofvan antydda missförhållanden, utan ock deri, att lagstiftningen mot djurplågeri ännu icke erhållit den utveckling och fasthet, som enligt styrelsens förmenande vore önskliga.

Det är dock att hoppas, att allmänna meningens samt vårt lands djurvännars och djurskyddsforeningarnes upprepade gånger uttalade önsknings härutinnan skola så småningom leda till det önskade målet: en fullständig lag mot allt slags djurplågeri, i hvilken form det än framträder; hvarför det vore önskligt, att genom något folkets ombud vid riksdagen hos regeringen icke blott och bart en anmälan gjordes angående mera skärpta bestämmelser för bestraffning af djurplågeri, utan att i ett omsorgsfullt och sakrikt utarbetadt betänkande i ämnet hemställes om mera detaljerade lagbestämmelser mot djurplågeriets utöfvande, eller med andra ord ett fullständigt utarbetadt *förslag till lag* i ämnet, omfattande de viktigaste arterna af djurplågeri, som skulle kunna anses böra hemfalla under en lagbestämmelses föreskrift om straff.

Endast på denna väg tror styrelsen, att det bästa stödet, den största hjälpen och den rikaste framgången är att vinna. Emellertid anser styrelsen, att Svenska allmänna kvinnoföreningen till djurens skydd tills vidare bör i dess egenskap af kvinnoförening hufvudsakligast rikta sina krafter åt *skolan* och *hemmet* för att der till djurens värn, vård och omhuldande uppfostra de unga, så att, när de en gång uttråda i lifvet, de göra det med den föresatzen att efter förmåga söka sprida de djurskyddsvänliga idéer, hvilka föreningen bekänner.»

Härtill må bifogas, att skrifter i djurskydds-saken kunna erhållas genom föreningens sekreteraro

och skattmästare: Notarien *Per Lidell* (Stockholm) och att föreningens medlemantal uppgick, den 31 dec. 1886 till: 135 *ständiga* ledamöter, 652 *årsledamöter*, sammanlagdt 787 ledamöter.»

Att föreningens verksamhet är i högsta grad behjortansvärd, må väl ingen betvifla, och i ett följande nummer af *Framåt* komma för väckandet af allmänhetens intresse och medkänsla på begäran af styrelsen föreningens »kortfattade regler angående behandling af djur» att inflyta.

Hvad innebär »kreaturens suckan» och hvilket kraf ställer den på oss?

Föredrag af kyrkoherden **K. A. Hagström**, hållet vid *Svenska allmänna kvinnoföreningens till djurens skydd* årssammanträde i hotell Wg' stora sal den 31 januari 1887.

Det gifves en fråga, som i våra dagar arbetat sig fram till ett af de främsta rummen på den närvarande tidens kulturprogram och som till sin karaktär är en på samma gång så djup och så vidt-omfattande sedlig art och beskaffenhet, att hon ej kan lemnas förr, än hon fått en fullt tillfredsställande lösning. Och då hon, såsom stående i nära samband med mensklighetens moraliska utveckling, äfven vågar till sitt stöd påräkna bibelns höga och heliga auktoritet, hör hon uppenbarligen till de frågor, som ej kunna falla, utan som bär vissheten om sin seger i sitt första ännu svaga framträdande. Hon är derjemte fotad på en så allmängiltig förnuftsanning och rättsprincip, att hon knappast väntar att kunna möta någon allvarligt menad och ännu mindre någon vederläggande opposition. Man kan endast med förundran fråga, hvarför hor, ehuru af så yttersta behof påkallad, så länge låtit vänta på sig, och till sin egen förödmjukelse finna, att orsaken dertill mestadels är att söka i vår tröga andliga utveckling, icke i intellektuellt, men i sedligt hänseende, vår långsamma tillväxt, när det gäller ett fullare och djupare tillagnande af bibelns upphöjda sanningar. Skriften är såsom stjernhimlen; hennes innehåll är en rikedom af ljus, klarare eller hemlighetsfullare, hvilket senare först långsamt letar sig väg till människohjertat. En sådan hittills länge förbisedd sanning, som i teorien varit känd, men praktiskt okänd och förgäten, är den vi läsa i de ej alldeles så lättfattliga 19—22 verserna af det bekanta 8:de kap. i Romarebrevet. Der bringas oss en underrättelse, som förtjenar all vår tanks uppmärksamhet och all vår viljas energi, en underrättelse, lika gammal som bibeln, men som likväl med hänsyn till våra dagars tillämpning eger nyhetens färg och klang. De ifrågavarande verserna utgöra nemligen sjelfva kardinalpunkten i den fråga, som denna förening gjort till sin heliga uppgift att framföra, en fråga af så ingripande och omfattande betydelse, att ingen, som vill göra skäl för namnet kristen, ostraffadt kan gå densamma förbi, ja icke ens någon, som vill göra anspråk på att kallas bildad — och hvem vill ej det? — kan trampa dess bud under fötterna.

Hvad gäller då här frågan? Jo, intet mer och intet mindre än att söka och finna ett svar, ett genljud af barmhertighet i människornas hjertan på den „kreaturens suckan“, den skapelsens spända

väntan, som Paulus här så ömmande beskriver. Och hvad som bör egga oss att lyssna till denna suckan, det är den solidaritet mellan natur- och människoverlden, som eger rum både i fall och upprättelse. Hvad som bör mana oss att med glädje och mod gå fram för att om möjligt undanröja anledningen till djurens smärta, det är det underbara sammanhang, hvarmed kreaturens frigörelse sammanställs med vår egen frihet. Men hvad som deremot verkar förstämmande och förödmjukande, det är, att vi människor, våra synder ytterst äro orsaken dertill, att kreaturen äro „förgänglighetens trälldom“ underkastade.

I sanning, det är ett ej ringa ansvar, en ej obetydlig skuld, man åsamkat sig, derigenom att man under årtusenden i hårda, trånga bojor och fåfängt klagande suckan hållit värnlösa varelser bundna, hvilka dock ej sjelfva på något sätt förverkat rätten till den glädje, den munterhet och lefnadslust, de kände, då de utgiö ur skaparens hand. Det är ett ej ringa ansvar att hafva störtat en hel värld af medvetna varelser från det tillstånd af lyckalighet, som äfven de måste känna, då allt ännu var godt, allt ännu stod i sin paradisiska blomning, allt återljudad af fröjd, emedan det ännu icke känt trycket af människans hand och af människans synd, hvilken lik en tung, kvalmig pestvind lade sig öfver allt skapadt, äfver öfver den skuldfria djurverlden och nedkallade denna rättfärdighetens dom, som lik en fruktansvärd åska ljöd genom lustgården: förbannad vare marken för människans skull.

Men mensklighetens räddare och frälsare har kommit och utfört sitt värf, och vi kunna åter försättas i frihet. När skall den trängande skapelsens räddare komma och lösa den från det bann, hvarunder äfven hela djurverlden ligger bunden? När skall allt åter bliwa ganska godt, och den förhoppning, som lik en ljusstråle tränger fram genom skapelsens fördolda inre, bliwa verklighet? När skall kreaturens „suckan och vända“ hinna fram till den hårda, kalla mensklighetens hjerta? *Fullt* och helt hinnes detta mål ej förr än då, när Guds barns herrliga frihet dagas, då ock djurverlden, visserligen icke individuelt, ty individen nedanför människans område är endast en temporär förteelse, men i sin totalitet såsom slägte delaktiggöras af den frihet från förderf och vansklighet, att den ernår en utveckling utan hinder, en fri utveckling af alla de sjäslifvets gåfvor och krafter, hvaraf den är mäktig. Men *partiellt* hinnes detta mål steg för steg, i den mån människorna mera allmänt hinna växa ifrån det sedliga bestialitetstillstånd, hvori synden håller dem fångna, samt så lefva sig in i kristendomen, att denna för dem blir lefvande; ty derigenom skall ock djurverlden begynna röna en mera human, mera sant mensklig behandling. Naturen och menskoanden stå nemligen i det förhållande till hvarandra, att de följas åt i sin utveckling både uppåt och nedåt. Ju mera menskoanden närmar sig det demoniska, desto mera förstörande är hans inflytande på naturen. Men ju mera människans öga vaknar för Guds storhet i andens och evighetens värld, desto mera varsar och beundrar det hans storhet på naturens område. Ju mera hennes öra väckes för den disharmoni, som genomtonar menskligheten, ja hennes eget oförstådda inre, desto mera får hon ock öra och hjerta öppna för det klagande miserere, det rop på förbarmande, som utgör det

tysta, men dock så värtaliga innehållet i kreaturens eljes oförstådda suckan.

Men den skapelse af medvetet och omedvetet lif, som bereder oss så mycken glädje, är då den för egen del i saknad af det, som den mäktar skänka åt andra? Är dess lif endast suckan? Eger den ingen glädje för sig sjelf? Jo visserligen, men dess glädje är endast en flyktig värglädje, som förjagas af hösten, en glädje på en förhoppning att bortom det närvarande med dess ständiga vexling af lif och död, väntar en varaktig vår, en ny himmel och en ny jord. Det är denna trälldom under vanskligheten, denna lifvets oupphörliga kamp och undergång, som framkallar denna väntan, denna suckan och vända, som för oss talar sitt tydligaste språk från djurverldens område, en suckan, hvartil människan från början eger en verklig skuld och som hon under årtusendens lopp, i stället för att sin kristna pligt liknätigt söka afhjelpa, gjort allt för att underhålla och stegra, en smärta, hvarom den i naturens dolda lif djupt inblickande skalden kväder:

„Så långt sig stjerneverlden räcker,
Så långt naturens gröns sig sträcker,
En gråt igenom allt det går.“

Denna suckan, denna tårlösa gråt förnimmes öfverallt, på vägar och gator, i stall och på åker, i skog och mark. Den afspeglar sig rörande i hundens bedjande blick under gisslet, i den under öket ansträngda oxens tunga andedrag, i den törstande hjortens rop efter vatten i ödemarken, i den skriande vingskjutna andens smärta, i korpungarnas besa skri, då de förlorat sitt moderliga stöd. Ja, vi kunna ej i mera målande färger teckna denna „kreaturens suckan“ än i den gripande versen:

„Jagadt villebråd, som dödstrött signar,
Dragaren som under bördan dignar,
Fogeln irrande kring plundradt bo,
Tusen sinom tusen röster klagat:
Huru länge skola än vi draga
Våra hårda herrars ok? Huru länge
Skall vårt lif af deras nyck bero?“

I sanning, om denna suckan, denna smärta, som djuren, våra bästa vänner, nödgas af vår hand oskyldigt lida, dessa djur, som så tåligt bära dagens tunga och hotta och så tacksamt mottaga hvarje vänligt ord, om denna suckan under ett tyranniskt ok kunde kläda sig i ord och plötsligt blefve högljudd, skulle den förvandlas till ett fruktansvärdt jammerskri, som öfverröstade storm och åska. Om de giöge i fullbordad alla de svordomar och förbannelser, som dagligen regna ned öfver de staccars djuren under deras trogna, tåliga och stråfsamma arbete i människans tjänst, skulle de förvisso bliwa en makt af ödeläggande och förhärjande natur. Om djuren, ändtligen trötta vid sin långa, fåfånga väntan och fullt medvetna om sin öfverlägsna fysiska styrka, skulle låta sin suckan taga hämndbegärets riktning samt med våld och raseri försöka taga ut sin rätt gent emot sina bödlar, såsom vilddjuret, när det störes i sin frihet, stundom går till väga; så skulle deras hämnd i sanning bliwa förfärande. Men djuret bär sin klagan inom sig, det lider vanligen tyst och tåligt, och för våra ögon, som blott döma efter skenet, synes allt vara som det bör. Men hvem vet, hvad som rör sig i djur-

själens djup under allt dess lidande? Männe ej här arbetar en suckan, som, fastän inom trängre gränser, dock påminner om den infödde slafvens suckan under bojorna och hans längtan efter frihet? Man svarar: djurets instinkt känner ej något bättre än det närvarande tillståndet. Ja, om ej individen, så känner dock släktet en ljusare och lyckligare morgon, och det är längtan att återvinna det förlorade, dess rättmätiga egendom, som utgör ämnet för skapelsens spända väntan. Den är därför, denna „kreaturens suckan“ icke ett resignationens slöa och hopplösa underkastande under förtryckets ok, den är derjemte ett resignerande på en förhoppning, ett mer eller mindre medvetet bidande efter den dag, som, på samma gång den gryr öfver Guds barns herrliga frihet, också i viss mån skall bringa förlösning till skapelsen, i det att människorna sjelfmant skola räcka djuren den hand till upprättelse och hjälp, som nu är utträckt till deras förnedring och misshandel. Vi kunna ej annorlunda på mänskligt tungomål öfversätta hvad den innebär, denna hemliga suckan än så, som skriften sjelf gör det; ty vi stå då på fast mark gent emot de sväfvande meningar, som på detta outhärdliga område måste göra sig gällande, så länge icke någon sådan kommunikation mellan menniskoanden och djursjälen gifves, medelst hvilken den förre skulle på ett evident sätt kunna lägga i dagen hela styrkan eller hela svagheten af det sjäslif, hvaraf djuret är mäktigt.

Vi frukta därför ej att säga för mycket, då vi i enlighet med uppenbarelser förmäna, att djuret eger icke blott en materiel utansida, utan äfven en andlig insida, efter hvilken det af intresse för sin sjelfbevarelse väntar efter en lyckligare belägenhet, när människorna skola intaga sin rätta af Gud gifna ställning till djurverlden. De vänta under sin smärtsamma kamp för sjelfbevarelsen, som hvarje stund hotas, på det snara förverkligandet af den gåfva, hvarom julmorgonens englar sjöngo för herdarne och deras hjordar, „frid på jorden“, en frid, som var bestämd att räcka till för alla och unna hvarje lefvande varelse den plats, den rätt och det skydd, som var honom i skapelsens stund ämnad, ty „Friede ernährt“, men „Unfriede verzehrt.“ Det är detta mål, som utgör ämnet för skapelsens mer eller mindre medvetna suckan och som, om det här i denna af synd och strid uppfyllda värld kunde fullt realiseras, skulle återeröfra ett litet stycke af det längesedan försvunna paradiset åt denna jord, som skulle kunna vara så skön, men der nu så många tårar rinna och så många suckar uppstiga. Och det bästa af allt är, att skriften, om den ock har ställt detta mål i fjerran, dock icke har ställt det i ett oupphinneligt fjerran. Men det beror i väsentlig mån på oss, när det skall uppnås, och naturen får utbyta sin hvardagsdrägt mot sin helgdagsklädning; ty kreaturens förlösning från tråldomen skall gå hand i hand med mensklighetens förlösning.

Det är just människans af hennes herre i skapelsen gifna höga och heliga mission att såsom djurens herre och konung vara ett tjänande redskap till denna kreaturens frälsning. „Råden öfver fiskarne i hafvet och foglarne i rymden och alla djur, som röra sig på jorden“, var ju ett uppdrag, som medförde icke allenast ära, utan äfven förbindelse. Genom dessa Skaparens ord lades i människans hand både en makt, som kunde förloras, och ett förtro-

ende, som kunde förverkas. Det var makten öfver en värld, hvars samlade lekamliga styrka var mångdubbelt större än människans, men som likvil var bestämd att i hörsam undergifvenhet böja sig för människans andliga öfverlägsenhet, en värld, hvilken människan desto mer skulle hafva i sin hand, ju mer hennes öga afspeglade den renhet, helighet och andliga kraft, som vittnade om hennes gudalikhets, men en värld, som i räddhåga skulle undandraga sig hennes välde, vägra henne frivillig lydnad, i samma mån som hennes blick förörmäskades af inneböende hårdhet och kärlekslöshet.

Men det var, detta uppdrag, äfven ett förtroende, som kunde förverkas. Och huru det gick i det hänseendet, derom vittnar den kreaturens resning, trots och fiendskap, ej mot människan, hennes utkorade herre, men mot vilddjuret i människan; derom vittnar äfven det allas krig mot alla, som nu har efterträdt den stillhet och harmoni, som fordom lik en fridsdufva sväfvade öfver paradiset ängder. När människans ställning till Gud förändrades, uppstod äfven ett missförhållande mellan människan och djuren. Människan var ej längre vuxen sin makt och sitt förtroende, öfvermodet tog öfverhand hos henne, och djuren bifvade för hennes blick och hennes röst och flydde till skogs eller till ödemarken, flydde, der deras konung framgick, flydde för henne, till hvilken de eljes borde hafva känt sig dragna af vördnad och beundran. Och de flydde, därför att människan hade förlorat insignierna af sin konungliga makt, sin gudalikhets, och i stället nedsjunkit till en hersklysten och våldsam tyrann, hvilken i samma mån han kände sitt herradöme endels glida sig ur händerna, endast sökte att så mycket hårdare åtdraga tyglarne öfver de arma djur, som ännu stod under hans välde. Och dessa, som ej kunde fly, utan måste umgälla hela tyngden af människans fall, för dem var hon ej längre en herre öfver villiga och glada tjänare, utan en despot öfver en värld af skrämde slafvar, hvilka med gissel och slag, med eder och svordomar skulle aftvingas en lydnad och hörsamhet, som de eljes fritt och otvunget hade erbjudit sin herre, om han endast bevarat denna ädelhet och saktmod i viljan samt den renhet och mildhet i känslan, som prydde hans personlighet, när han inför Skaparen mönstrade och namngaf de af honom mottagna och till hans förfogande skänkta djuren. (Forts.)

»FRAMÅT» utkommer den 1 och 15 i hvarje månad. Prenumeration kan ske hos hrr. bokhandlare och genom postverket. Pris: Kr. 3: 50 för år, postarvode 35 öre. Lösnummer: 25 öre. Annonpris: Kr. 20 för hel sida. Del af sida betingar motsvarande del af pris. Annonser mottagas å »Framåts» annonsbyrå, *Kungsgatan 60*, alla hvardagar kl 5—6 e. m.

I redaktionsangelägenheter hänvände man sig till frk. Alma Åkermark, *2:dra Långgatan 40, Göteborg* (träffas tisdag och fredag 1—2 e. m.)

Till redaktionen insända tidningar och tidskrifter.

Helsovännen. Nr 9 innehåller: Är osedlighet hel-
sosam och är sedlighet skadlig för helsan? af *En svensk
läkare.* — Om reumatism, dess symptoner och be-
handling. — En önskvärd reform i sällskapslivet till
minskande af magkatarr af d:r A. Westman. — Kola-
nöten, ett nytt närings- och njutningsmedel. — Huru

få god mjölk? — Varuförfalskningar. — *Smärre med-
delanden:* Orsakerna till sinnesslöhet (idiotism); orsa-
kerna till hufvudvärk hos skolbarn. — Menniskofotens
hygien och ästhetik; Storartad förfalskning af smult;
Lefvande maskar i hönsägg.

Nylände. Häft 8 innehåller: Forhandlingar om
indförelse af borgerligt Ägteskab. — Lidt i anledning
af professor Petersens »Ägteskab eller fri Kjærlighed.» —
Forskjelligt. —

Svensk Läraretidning. Nr 18 innehåller: *Läse-
boksfrågan.* — *För dagen:* Sammanhållning — eller
söndring? — m. m.

P Å FRAMÅT

kan fortfarande prenumereras från årets början.

Tidskriften innehåller: själfständiga uppsatser, bref från in- och utlandet, poesi, skisser
och noveller, literaturanmälan och notisafdelning; hvarjemte den fortfarande som hittills skall
hålla sina spalter öppna för **fritt meningsutbyte.**

Medarbetare i tidskriften äro:

**Victor Rydberg, Anne Ch. Edgren, Carl Snoilsky, Anton Nyström, Math. Roos, A. F.
Åkerberg, Georg Nordensvan, Hellen Lindgren, Ola Hansson, Axel Lundegård, Gustaf af
Geijerstam, Karl af Geijerstam, Ernst Ahgren, Saxon (Johan Lindström), Skjalf, Stella
Kleve, Eva Vigström (Ave), Amanda Kerfstedt, A. U. Bååth, Cecile Gohl, Ellen Fries, Ellen
Key, Elin Améen, Eva Brag, Helen Nybom, Cecilia Holmberg, f. Bååth, Claes Lundin, Ro-
binson, Tor Hedberg, Johan Nybom, Oskar Levertin, Anna A., Anna Wahlenberg (Rien), Elna,
Björnstjerne Björnson, Jonas Lie, Kristoffer Janson, Kristian Gloersen, Irgens Hansen, U. E.
Bernier, Amalie Skram, Alvilde Prydz, Margarete Vullum, Clara Tschudi, Gina Krog, Georg
Brandes, S. Schandorph, Edv. Brandes, C. E. Jensen, Herman Bang, John Paulsen, N. J.
Nørlund, Anna Brosbøll, Rafaël Hertzberg, Gerda von Mieckwitz m. fl.**

Tidskriften utkommer den 1 & 15 i hvarje månad med 16 *sidor stor oktav*, således till-
samman, 384 sidor, till det billiga priset af kr. 3,50 för år, jemte 35 öre i postarvode. Halfår
kr. 1,75. Lösnummer: 25 öre.

Prenumerationsställen: alla postanstalter inom *Sverige, Norge, Finland och Danmark;*
boklådorna samt å tidskriftens byrå, *Göteborg, Kungsgatan 60,* öppen hvardagar 5—6 e. m.

Tidskriften, som åtföljes af **vidhäftadt annonsblad**, är särdeles lämplig för **annonsering.**

Malvina Carlsson,

Norra Allégatan N:r 3

(Pustervik).

Nu inkommet för saisonen: **Hattar, Plymer, Sammet, Siden, Band, Aigretter, Agraffer** m. m. Smakfulla **Dam-** och **Barnhattar** finnas färdiga. Gamla Hattar mottagas till modernisering. Allt ytterst billigt.

Malvina Carlsson.

Obs. Den nya lokalen: **Norra Allégatan N:r 3, (Pustervik).**

Alma Peterson & C:o

Göteborg, 13 Korsgatan 13.

(f. d. Jernhandlare Nybergs hus).

Försäljning af **Ullgarner, Bomullsgarner**, tvinnade och otvinnade, **Kampenhofs** virk- och stickgarn, **Paradhanddukar, Damastdukyger, Teduksgarnityrer**, med **kulörta bårder, Drällväfnader**, Läkansväf i Linne och Bomull, **Bolstervar, Rullgardinsväf, Mattgångar, Pique, Domestik, Madapolam, Hollands, Shirting, Näsdukar** hvita och kulörta.

Broderväf i Linne och Jute m. m.

Alla sorters **trikotstrickning** ombesörjes samt **broderi** å Linne

Order från landsorten expedieras.

Dame Sundheds Artikler.

Ved at benytte mine patenterede Sundhedsartikler, forhindres mange Forkjølelses-Sygdomme, da de mange Damer, der nogle Gange have benyttet mine Artikler, ville for deres Behagelighed ikke senere undvære disse til periodisk Brug og ere meget udbrodte i den fashionable Dameverden for deres absolute Properhed samt anbefales af mange Læger. **Dame-Expedition** fra 10—3. Anbef. og Prisliste tilsendes mod Postmærke. **Fru Hansine Larsen, Gammeltoftsgade 18, 5. Sal, vis a vis Kom-munehospitalet, Kjøbenhavn.**

Lånbibliotek,

hufvudsakligen afsedt för den nyare literaturen,

öppnas den 1 April

uti **Kvinnoföreningens Lokal, Kungsgatan 60, 1 tr. upp,**
och hålles öppet alla söckendagar kl. $\frac{1}{2}$ 1—3 e. m.

Pris: Helt år	Kr. 8: —.
Halft år	" 5: —.
3 mån.	" 3: —.
1 "	" 1: 25.
1 vecka	" 0: 30.
1 dag	" 0: 10.

Annonsörer!

Annonsering i **tidskrift** erbjuder flere fördelar framför **tidningen**. Den mindre yta, annonserna här upptager, samt fåtalet annonser göra, att dessa icke blott falla i ögonen, utan äfven läsas, innan man bortlägger häftet. En tidning **förstöres** ofta utan att en enda annons blifvit läst, då deremot tidskriften **tillvaratages** och sålunda faller i händer på ett långt större antal läsare, än tidskriften har prenumeranter. Framåt, spridd inom Sverige, Norge, Danmark och Finland bland alla samhällsklasser, är lämplig för annonsering af **alla slag**. Särskildt påpekas den för **bokförläggare** och **platssökande**.

Annonser mottagas å tidskriftens byrå, Kungsgatan 60, Göteborg (öppen hvardagar 5—6 e. m.) samt genom

S. Gumælii Annonsbyrå.
Stockholm.